

Werkmaterialen concepteindtermen voor leraren

Definitief conceptexamenprogramma
Friese taal en cultuur
vmbo-gl/tl

September 2026

Hoe te gebruiken?

- Op de A4-pagina's staan vier kaartjes met eindtermen.
- Print de A4-pagina's dubbelzijdig en op ware grootte. Bij voorkeur op stevig papier en in kleur.
- Lamineer de A4-pagina's eventueel.
- Snijd of knip de A4-pagina's volgens de richtlijnen in het printvoorbeeld (*zie volgende pagina*).
- Dit werkmateriaal kun je gebruiken in je vaksectie of in overleg met je team.

Meer tips hoe je de kaartjes kunt inzetten vind je op: Actualisatie examenprogramma's | SLO:
www.actualisatie-examenprogrammas.nl

Dit is een uitgave van:

SLO, in opdracht van het ministerie van OCW.

2026 SLO, Amersfoort

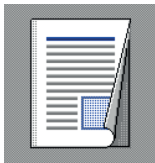
Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Informatie

www.actualisatie-examenprogrammas.nl

Instructies

- Print de A4-pagina's dubbelzijdig op ware grootte: zorg ervoor dat de printrichting op de lange zijde van het papier is ingesteld:

- Uitsnijden volgens de stippellijn in het voorbeeld op deze pagina.

Eindterm 2

De leerling toont begrip van de inhoud van schriftelijke Friestalige bronnen. (B)

Het gaat hierbij om:

- lezen van zakelijke en literaire teksten over concrete onderwerpen;
- beschrijven van inhoudelijke relaties binnen en tussen bronnen;
- beschrijven van communicatieve doelen, publiek en context;
- selecteren van relevante inhoud uit bronnen;
- beschrijven van onderwerp, hoofdgedachte en hoofdzaken.

slo / een doordacht curriculum dat doen we *samen*

3

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Friese taal en cultuur vmbo-gl/tl
Domein A Taal leren en gebruiken
Subdomein A1 Receptieve taalvaardigheid - SE - CE

Eindterm 3

De leerling spreekt in de Friese taal afgestemd op doel, publiek en context. (B)

Het gaat hierbij om:

- Fries spreken in concrete, maatschappelijke contexten;
- afstemmen van taalgebruik en medium op doel, publiek en context;
- presenteren van informatie over eenvoudige, concrete onderwerpen;
- formuleren van gestructureerde zinnen;
- inzetten van non-verbale en visuele communicatie die het communicatieve doel ondersteunt.

slo / een doordacht curriculum dat doen we *samen*

5

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Friese taal en cultuur vmbo-gl/tl
Domein A Taal leren en gebruiken
Subdomein A2 Productieve taalvaardigheid - SE

Eindterm 4

De leerling schrijft in de Friese taal afgestemd op doel, publiek en context. (B)

Het gaat hierbij om:

- schrijven van Friestalige teksten met een eenvoudige structuur over concrete onderwerpen;
- afstemmen van taalgebruik en medium op doel, publiek en context;
- formuleren van zinnen en alinea's met eenvoudige opbouw;
- toepassen van kennis van taalconventies, waar nodig met behulp van taaladvies-bronnen.

slo / een doordacht curriculum dat doen we *samen*

7

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Friese taal en cultuur vmbo-gl/tl
Domein A Taal leren en gebruiken
Subdomein A2 Productieve taalvaardigheid - SE

Eindterm 1

De leerling toont begrip van de inhoud van auditieve en audiovisuele Friestalige bronnen. (B)

Het gaat hierbij om:

- luisteren en kijken naar uiteenlopende multimediale bronnen over concrete onderwerpen;
- beschrijven van inhoudelijke relaties binnen en tussen bronnen;
- selecteren van relevante inhoud uit bronnen;
- beschrijven van onderwerp en hoofdzaken.

Eindterm 2

De leerling toont begrip van de inhoud van schriftelijke Friestalige bronnen. (B)

Het gaat hierbij om:

- lezen van zakelijke en literaire teksten over concrete onderwerpen;
- beschrijven van inhoudelijke relaties binnen en tussen bronnen;
- beschrijven van communicatieve doelen, publiek en context;
- selecteren van relevante inhoud uit bronnen;
- beschrijven van onderwerp, hoofdgedachte en hoofdzaken.

Eindterm 3

De leerling spreekt in de Friese taal afgestemd op doel, publiek en context. (B)

Het gaat hierbij om:

- Fries spreken in concrete, maatschappelijke contexten;
- afstemmen van taalgebruik en medium op doel, publiek en context;
- presenteren van informatie over eenvoudige, concrete onderwerpen;
- formuleren van gestructureerde zinnen;
- inzetten van non-verbale en visuele communicatie die het communicatieve doel ondersteunt.

Eindterm 4

De leerling schrijft in de Friese taal afgestemd op doel, publiek en context. (B)

Het gaat hierbij om:

- schrijven van Friestalige teksten met een eenvoudige structuur over concrete onderwerpen;
- afstemmen van taalgebruik en medium op doel, publiek en context;
- formuleren van zinnen en alinea's met eenvoudige opbouw;
- toepassen van kennis van taalconventies, waar nodig met behulp van taaladvies-bronnen.

Te denken valt aan:

- verschillende teksten uit de Friese media vergelijken en relevante informatie selecteren;
- een artikel samenvatten ter voorbereiding op een discussie;
- verschillende bronnen over een maatschappelijk thema vergelijken en verwoorden welke feiten en meningen overeenkomen en welke verschillen er zijn;
- een brief van de gemeente lezen en beoordelen of deze passend is geschreven voor het publiek.

Te denken valt aan:

- diverse auditieve en audiovisuele bronnen over een maatschappelijk onderwerp bekijken en relevante inhoud selecteren;
- een Friese jeugdserie of film bekijken en de hoofdzaken bespreken;
- filmpjes van sociale media bekijken en de informatie beoordelen;
- de hoofdzaken uit een Friese podcast of vlog navertellen.

Te denken valt aan:

- een klachtenmail schrijven aan de gemeente;
- een handleiding schrijven bij een spel, machine of voorwerp;
- een tekst verbeteren met behulp van generatieve AI;
- een brief schrijven aan een bekende Fries en deze uitnodigen op school.

Te denken valt aan:

- een presentatie houden over een Friestalig jeugdboek;
- een vlog maken over een onderwerp uit de Friese geschiedenis;
- een nieuwsitem maken over het weer of een onderwerp dat speelt in de eigen leefomgeving;
- een instructiefilmpje maken over een product of voorwerp.

Eindterm 5

De leerling gebruikt de Friese taal op een creatieve manier. (E)

Het gaat hierbij om:

- verwoorden van ideeën, gedachten, ervaringen en gevoelens;
- experimenteren met klanken, woorden, zinnen en vorm;
- verwoorden van keuzes met betrekking tot inhoud en vorm.

Eindterm 6

De leerling voert gesprekken in de Friese taal om informatie te verkrijgen en meningen uit te wisselen. (B)

Het gaat hierbij om:

- uitwisselen van informatie en meningen in informele en formele contexten;
- luisteren naar en passend reageren op de bijdragen van de gesprekspartner(s);
- afstemmen van taalgebruik, stemgebruik en non-verbale communicatie op doel, gesprekspartner(s), medium en context;
- afstemmen van inhoud op kennis en achtergrond van de gesprekspartner(s).

Eindterm 7

De leerling toont inzicht in kenmerken van de Friese taal. (B)

Het gaat hierbij om:

- benoemen van kenmerken van de Friese taal op klank-, woord- en zinsniveau;
- beschrijven van verschillen en overeenkomsten tussen kenmerken van de Friese taal, haar taalvariëteiten en andere taalvariëteiten in Friesland;
- beschrijven van verschillen en overeenkomsten tussen kenmerken van de Friese taal en de Nederlandse taal.

Eindterm 8

De leerling toont inzicht in de positie van de Friese taal in de meertalige samenleving. (B)

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van de wettelijke status van de Friese taal;
- vergelijken van de wettelijke status van de Friese taal met de uitwerking ervan in de dagelijkse praktijk;
- beschrijven hoe de positie van de Friese taal verandert onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen.

Te denken valt aan:

- een begeleidende gespreksrol spelen bij Taaldorp in de onderbouw waarbij situaties uit de praktijk worden nagespeeld;
- een podcast opnemen over een Fries cultureel evenement;
- een interview houden met familie of een dorps-/stadsgenoot over een onderwerp gerelateerd aan het Fries of Friesland;
- een gesprek voeren over de gedane stage.

Friese taal en cultuur vmbo-gl/tl
Domein A Taal leren en gebruiken
Subdomein A3 Interactie - SE

Te denken valt aan:

- een verhaal of liedtekst maken over een actueel onderwerp;
- een strip maken naar aanleiding van een bekend Fries verhaal;
- een liedtekst of gedicht schrijven over vriendschap;
- een eenvoudig gedicht schrijven waarin geëxperimenteerd wordt met Friese rijmklanken.

Friese taal en cultuur vmbo-gl/tl
Domein A Taal leren en gebruiken
Subdomein A2 Productieve taalvaardigheid - SE

Te denken valt aan:

- een poster maken over de wetgeving omtrent Fries als tweede officiële rijkstaal;
- een infographic maken over wet- en regelgeving met betrekking tot het gebruik van het Fries;
- een ambtenaar of beleidsmedewerker interviewen over het Fries als verplicht schoolvak;
- een tijdlijn maken over de historische ontwikkeling van de positie van het Fries.

Friese taal en cultuur vmbo-gl/tl
Domein B Taalbewustzijn
Subdomein B1 Taal als fenomeen - SE - CE

Te denken valt aan:

- de Friese klanken en diakritische tekens arcen in een tekst ter versterking van het Friese woordbeeld;
- een gesprekje voeren in het Fries waarbij gebruikgemaakt wordt van verkleinwoorden;
- filmpjes bekijken en vergelijken van mensen die in verschillende taalvariëteiten praten;
- liedjes beluisteren in verschillende taalvariëteiten en de Friese taalkenmerken opmerken en benoemen.

Friese taal en cultuur vmbo-gl/tl
Domein B Taalbewustzijn
Subdomein B1 Taal als fenomeen - SE - CE

Eindterm 9

De leerling toont inzicht in taalverandering en taalvariatie in de Friese taal. (B)

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van veranderingen in Fries taalgebruik vroeger en nu, in gesproken en geschreven bronnen;
- benoemen van nieuwe Friese woorden en uitdrukkingen die onder invloed van media, het Nederlands en andere talen zijn ontstaan;
- beschrijven van verschillen en overeenkomsten tussen de meest voorkomende taalvariëteiten van de Friese taal en regiolecten in Friesland.

Eindterm 10

De leerling verkent het eigen en andermans meertalige repertoire en de rol van het Fries daarin. (E)

Het gaat hierbij om:

- verkennen van de relatie tussen het eigen meertalige repertoire en de eigen identiteit;
- verkennen van de waarde van het eigen meertalige repertoire en dat van anderen;
- ervaringen opdoen met het inzetten van het eigen meertalige repertoire in de bevordering van de communicatie met anderen.

Eindterm 11

De leerling gebruikt ervaringen, interesses en kwaliteiten bij de eigen loopbaanontwikkeling. (E)

Het gaat hierbij om:

- verkennen van de rol van vakspecifieke kennis en vaardigheden in de samenleving;
- oriënteren op sectoren, beroepen en vervolgopleidingen waarin kennis en vaardigheden van het schoolvak Friese taal en cultuur een rol kunnen spelen;
- deelnemen aan activiteiten die bijdragen aan het verkennen van interesses, kwaliteiten en mogelijkheden;
- reflecteren op opgedane ervaringen, indien relevant voor de eigen oriëntatie op studie en beroep.

Eindterm 12

De leerling toont inzicht in het materiële en immateriële erfgoed van Friesland. (B)

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van kenmerken van Friese landschapstypen, hun ontwikkeling en het belang ervan in de huidige tijd;
- beschrijven van kenmerkende aspecten van de Friese cultuur en geschiedenis;
- uitleggen hoe gebeurtenissen en ontwikkelingen in het heden in verband staan met de Friese geschiedenis.

Te denken valt aan:

- interviews afnemen met lokale inwoners over het gebruik van Friese taalvariëteiten;
- een presentatie houden over nieuwe Friese woorden die de afgelopen jaren zijn ontstaan onder invloed van media of straattaal;
- een kaart maken van de taalvariëteiten in Friesland;
- het gebruik van de Friese taal in sociale media vergelijken met correct Fries.

Te denken valt aan:

- een gesprek in de klas voeren over taalkeuzes in diverse communicatieve situaties;
- een collage of filmpje maken over de zichtbaarheid van Fries-Nederlandse taaluitingen in het dagelijks leven;
- een taalonderzoekje doen naar meertaligheid in de eigen omgeving.

Te denken valt aan:

- een gesprek voeren met beroeps-beoefenaars over de rol van Fries in hun beroepscontext;
- een inventarisatie maken van opleidingen en beroepen waarin Fries relevant is;
- een reflectiegesprek voeren over het eigen meertalig repertoire en het effect van taalgebruik in beroepscontexten.

Te denken valt aan:

- een voorwerp of werkstuk maken voor een tentoonstelling over een onderwerp uit de Friese Canon;
- een geografische waterrouwtekaart maken van de Friese meren en de elf steden;
- een fotoreportage maken over het landschap en de bijbehorende beroepen in Friesland;
- een verhaal maken over een plaatselijke held of gebeurtenis in relatie tot erfgoed in de eigen omgeving.

Eindterm 13

De leerling doet ervaring op met Friese cultuuruitingen. (E)

Het gaat hierbij om:

- verkennen van Friese cultuuruitingen;
- verwoorden van persoonlijke ervaringen met Friese cultuuruitingen;
- reflecteren op de waarde van Fries erfgoed.

Eindterm 14

De leerling doet ervaring op met Friestalige literatuur en verwoordt persoonlijke voorkeuren. (E)

Het gaat hierbij om:

- lezen, beluisteren en bekijken van diverse vormen van literatuur;
- lezen van minimaal drie literaire werken ten behoeve van leesplezier en ontwikkeling;
- oriënteren op personages en hun fictieve wereld;
- laten zien van persoonlijke ervaringen en inzichten na het lezen, luisteren en bekijken van teksten.

Eindterm 15

De leerling schrijft Friestalige teksten en reflecteert op de eigen schrijfvaardigheid. (H)

Het gaat hierbij om:

- schrijven van teksten in diverse zakelijke en literaire genres over concrete onderwerpen naar keuze;
- verwoorden van ervaringen, ideeën, gedachten, gevoelens en redeneringen in geschreven teksten;
- toepassen van kennis van taalconventies, waar nodig met behulp van taaladviesbronnen;
- tonen van ontwikkeling in het schrijfproces aan de hand van een gevarieerde set aan schrijfproducten;
- reflecteren op de eigen schrijfvaardigheid en verbeterdoelen stellen.

Eindterm 16

De leerling doet onderzoek naar onderwerpen gerelateerd aan de Friese taal en reflecteert daarop. (H)

Het gaat hierbij om:

- ervaringen opdoen met de stappen van een onderzoek;
- doelgericht zoeken, selecteren en interpreteren van schriftelijke, multimediale of orale bronnen;
- bronnen, materialen en verworven kennis doelgericht verwerken en presenteren;
- reflecteren op het onderzoeksproces en de eigen ontwikkeling.

Te denken valt aan:

- een pitch geven over een Friestalig jeugdboek;
- een literaire tekst lezen of beluisteren en daarbij passende zakelijke teksten of beeldmateriaal verzamelen;
- een brief schrijven aan de hoofdpersoon van een boek en de eigen leeservaring daarin betrekken.

Friese taal en cultuur vmbo-gl/tl
Domein C Cultuurbewustzijn
Subdomein C2 Cultuurbeleving - SE

Te denken valt aan:

- een culturele activiteit voor kinderen organiseren in samenwerking met een (streek)museum;
- een creatieve verwerking maken van een bezoek aan een Friestalige theater- of muziekvoorstelling, zoals een iepenloftspul;
- een sportjournaalitem maken na een bezoek aan een evenement waarbij een van de zes Friese sporten beoefend of gedemonstreerd wordt;
- een fictieverhaal schrijven over het mooiste object van een tentoonstelling in een (streek)museum.

Friese taal en cultuur vmbo-gl/tl
Domein C Cultuurbewustzijn
Subdomein C2 Cultuurbeleving - SE

Te denken valt aan:

- een onderzoek doen naar taalkeuzes in verschillende contexten in de meertalige mienskip;
- interviews houden met verschillende Friese generaties over het taalgebruik in de Friese taal, en de vormen van taalgebruik met elkaar vergelijken;
- een reclamecampagne bedenken en uitvoeren voor ondernemers om het gebruik van Fries en regiotalen in hun bedrijven te versterken;
- een onderzoek doen naar de herkomst van het Fries (Westerlauwers) en een verslag daarvan maken;
- een gesprek voeren over de voortgang van het onderzoek, en eigen leerpunten verwoorden.

Friese taal en cultuur vmbo-gl/tl
Keuzedomein E Taalonderzoek - SE

Te denken valt aan:

Het aanleggen van een schrijfportfolio met bijvoorbeeld:

- een actuele, zakelijke tekst omgezet naar een toneel- of filmscript of andersom;
- een zelf ontworpen en uitgevoerde Friestalige commercial;
- een strip met cartoons en Friestalige tekstwolken;
- een reclame voor een cultureel evenement in de regio.

Het reflecteren op de eigen schrijfvaardigheid:

- een presentatie aan de hand van eigen teksten verzorgen over de eigen schrijfontwikkeling;
- een gesprek voeren over de eigen ontwikkeling als schrijver.

Friese taal en cultuur vmbo-gl/tl
Keuzedomein D Schrijfverdieping - SE

Eindterm 17

De leerling doet onderzoek naar onderwerpen gerelateerd aan de Friese cultuur en reflecteert daarop. (H)

Het gaat hierbij om:

- ervaringen opdoen met de stappen van een onderzoek;
- doelgericht zoeken, selecteren en interpreteren van schriftelijke, multimediale of orale bronnen;
- bronnen, materialen en verworven kennis doelgericht verwerken en presenteren;
- reflecteren op het onderzoeksproces en de eigen ontwikkeling.

Friese taal en cultuur vmbo-gl/tl
Keuzedomein F Cultuuronderzoek - SE

Te denken valt aan:

- een fototentoonstelling maken over aspecten van de Friese geschiedenis of het Friese landschap, waar mogelijk ook in relatie tot de eigen omgeving;
- een documentaire maken over de achtergrond en ontstaansgeschiedenis van Friese tradities, bijvoorbeeld iepenloftspullen, skûtsjesilen of aaisykjen;
- een kunstwerk maken waarbij een persoon of onderwerp uit het Friese verleden of heden wordt geëerd;
- in opdracht van een culturele instelling/organisatie een onderzoek of activiteit uitvoeren en daarna het product of de uitkomst presenteren;
- een gesprek voeren over de voortgang van het onderzoek en eigen leerpunten verwoorden.